

Brexit: co z granicą w Irlandii?

CENTRUM
STOSUNKÓW
MIĘDZYNARODOWYCH

komentarz

03/2018

www.csm.org.pl

dr Grzegorz Mathea

Absolwent Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego (2003). Doktor nauk o bezpieczeństwie (2016). W latach 2006-2015 odpowiadał za relacje z mediami, public relations i zarządzanie kryzysowe wiodących firm sektora finansowego w Polsce (m.in. Aviva, Aegon, Deutsche Bank). Jest stałym współpracownikiem tyg. "Polityka".

Wyspa Irlandia jest dziś podzielona na Republikę Irlandii oraz Irlandię Północną, która jest częścią Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii (UK). Choć większość mieszkańców tej prowincji (55,8%) głosowała w referendum w czerwcu 2016 r. za pozostaniem UK w Unii Europejskiej, opuszczą ją w 29 marca 2019 r. wraz z całym krajem. Tym samym wirtualna granica, która dziś tylko na mapie oddziela dwie części wyspy stanie się zewnętrzną granicą Unii Europejskiej, a więc będzie musiała się jakoś zmaterializować. To dla Irlandczyków niewyobrażalne. Nie tylko skomplikuje bowiem relacje handlowe i utrudni codzienność tysięcy ludzi, ale może zagrozić procesowi pokojowemu w Irlandii Północnej, którego 20 rocznica właśnie mija w tym roku.

BREXIT: CO Z GRANICĄ W IRLANDII?

| dr Grzegorz Mathea

2

Licząca 499 km granica ustanowiona została w 1921 r. kiedy na mocy traktatu angielsko-irlandzkiego, 26 katolickim hrabstwom przyznano status autonomiczny. Sześć hrabstw północnych, zamieszkałych w większości przez lojalnych wobec korony protestantów, pozostało w ramach Zjednoczonego Królestwa jako Irlandia Północna. Podział wyspy i dyskryminacja ludności katolickiej doprowadziły w końcu lat 60-tych XX w. do wybuchu konfliktu, który przerodził się w przewlekłą wojnę domową. Konflikt kosztował życie ok. 4 tys. ludzi i zakończył się w 1998 r. podpisaniem tzw. Porozumienia Wielkopiątkowego.

granica, której nie ma

Obecność Wielkiej Brytanii i Republiki Irlandii w Unii Europejskiej (oba kraje weszły do EWG razem w 1973 r.) oraz porozumienie pokojowe sprawiły, że granica dzieląca wyspę Irlandię w praktyce przestała być widoczna. Dziś można ustalić jej przebieg tylko dzięki znakom drogowym informującym, że odtąd prędkość podawana jest w milach a nie w kilometrach na godzinę. Swobodny przepływ ludzi i towarów był dotąd jednym z filarów porozumienia między katolikami a protestantami. Codziennie ok. 30 tys. mieszkańców strefy przygranicznej przekracza granicę w obie strony w

drodze do pracy. Granicę można dziś przekroczyć w ok. 275 miejscach. Dla porównania cała wschodnia granica unijna - od Laponii po granicę grecko-turecką ma w sumie 137 przejść granicznych.

Decyzja podjęta przez Brytyjczyków w referendum z 23 czerwca 2016 r. radykalnie zmieniła sytuację granicy. Groźba, że symbole konfliktu - kontrole graniczne i posterunki powrócą, stała się realna. Od początku negocjacji nt. Brexitu kwestia ta została zaliczona w poczet najwyższych priorytetów.

Mimo, że zespoły Michela Barniera (UE) i Davida Davisa (Wielka Brytania) opowiedziały się za kontynuacją idei "niewidzialnej" granicy, eksperci prawni studzili zapał. Z uwagi na to że 38% eksportu z Irlandii Północnej przechodzi przez tę granicę, wprowadzenie kontroli przepływu ludności, towarów i usług okazało się niezbędne. W przeciwnym razie towary mogłyby trafiać i na rynek brytyjski okreśną drogą z pominięciem ceł i taryf. Istnieje też wysokie prawdopodobieństwo znaczącego wzrostu przemytu paliw i papierosów, jak również niekontrolowanego napływu emigrantów.

BREXIT: CO Z GRANICĄ W IRLANDII?

| dr Grzegorz Mathea

3

Możliwe scenariusze

W trakcie negocjacji w 2017 r. pojawiły się zróżnicowane koncepcje rozwiązania problemu granicy wewnątrzirlandzkiej. Z uwagi na brak jasnej wizji Brexitu i jego precedensowy charakter, skupiono się bardziej na technicznej stronie problemu. Okolicznością, która ułatwiła negocjacje było funkcjonowanie na Wyspach Brytyjskich od lat 20-tych XX w. tzw. Wspólnego Obszaru Podróży (ang. Common Travel Area – CTA). CTA zakłada maksymalne uproszczenie procedur dla osób podróżujących i jego utrzymanie zostało wpisane na listę priorytetów negocjacyjnych rządu brytyjskiego.

W trakcie negocjacji pojawiły się następujące koncepcje uregulowania prawnego statusu granicy Republiki Irlandii i Irlandii Północnej po opuszczeniu Unii Europejskiej przez Wielką Brytanię:

1. **Pozostawienie Irlandii Północnej w unijnym obszarze celnym.** Jako jedyna część Zjednoczonego Królestwa pozostałaby ona częścią Wspólnego Rynku i Unii Celnej. Koncepcja ta popierana była przez Republikę Irlandii. Scenariusz wydaje się jednak mało prawdopodobny, z uwagi na opór najsilniejszej partii protestanckiej w

Irlandii Północnej - Demokratycznej Partii Unionistów (DUP), która jest obecnie koalicjantem Partii Konserwatywnej i zapewnia jej parlamentarną większość. Nie jest też zgodny z główną linią negocjacyjną rządu Theresy May zawierającą się w zadaniu "Brexit means brexit" (Brexit znaczy brexit) i zakładającą pełne wyjście z UE.

2. **Wprowadzenie elektronicznych odpraw celnych,** dzięki którym nie potrzebna byłaby rozbudowa infrastruktury granicznej. Koncepcja ta budzi jednak wątpliwości Unii Europejskiej, która obawia się o praktyczne funkcjonowanie systemu, szczelność granic i możliwość niekontrolowanego eksportu.

3. **Przesunięcie punktów kontroli granicznej na lotniska i do portów morskich.** Główną zaletą tego rozwiązania byłoby zapewnienie utrzymania *status quo* w Irlandii Północnej i swobodnego przepływu osób i towarów. Wadą byłoby naruszenie integralności Zjednoczonego Królestwa i nadanie *de facto* specjalnego statusu Irlandii Północnej. Granica celna przebiegałaby wówczas na Morzu Irlandzkim zostawiając Irlandię Północną po jednej a Anglię, Szkocję i Walię po drugiej stronie.

4. **Scenariusz "twardej granicy"** - rozbudowa infrastruktury granicznej i wprowa-

BREXIT: CO Z GRANICĄ W IRLANDII?

| dr Grzegorz Mathea

4

dzenie posterunków i kontroli celnej. Brany pod uwagę w przypadku niepowodzenia negocjacji w sprawie wyjścia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej. Niemal na pewno doprowadziły do eskalacji napięć w Irlandii Północnej, a w najgorszym wypadku - do upadku porozumienia pokojowego.

5. Zdecydowanie najmniej prawdopodobnym scenariuszem jest **zjednoczenie Irlandii**. Podstawą kompromisu z 1998 r. była obopólna zgoda, że o ewentualnych zmianach statusu Irlandii Północnej zdecyduje większość jej mieszkańców. Z badań przeprowadzonych w 2016 r. po referendum w sprawie Brexitu wynika, że idea zjednoczenia Irlandii nie znajduje masowego poparcia w Irlandii Północnej. Choć widoczny jest wzrost poparcia dla tej idei (z 17% w 2013 r. do 22% w 2016 r.) w przypadku referendum zjednoczeniowego 43% katolików i zaledwie 5% protestantów zagłosowałoby za zjednoczeniem Irlandii Północnej i Republiki Irlandii.

co dalej?

Zakończenie I fazy negocjacji na początku 2018 r. nie przyniosło rozstrzygnięć w kwestii granicy dzielącej wyspę Irlandię. Widoczna jest jednak zarówno po stronie UE jak i Wielkiej

Brytanii przychylność wobec potraktowania tej granicy w sposób wyjątkowy. Wielokrotnie deklarowali to zarówno Donald Tusk i Jean-Claude Junckner jak i Theresa May. Należy się więc spodziewać, że zespoły Barniera i Davisa zmierzać będą do zachowania obecnej, „niewidzialnej” formy granicy nawet za cenę niedostatecznej kontroli celnej. Kwestia granicy pozostanie też stałym elementem retoryki politycznej a jej uregulowanie jednym z głównych narzędzi nacisku Unii na Wielką Brytanię.

CSM jest niezależnym, pozarządowym ośrodkiem analitycznym zajmującym się polską polityką zagraniczną i najważniejszymi problemami polityki międzynarodowej. Fundacja została zarejestrowana w 1996 r. CSM prowadzi działalność badawczą i edukacyjną, wydaje publikacje, organizuje konferencje i spotkania, uczestniczy w międzynarodowych projektach we współpracy z podobnymi instytucjami w wielu krajach. Tworzy forum debaty i wymiany idei w sprawach polityki zagranicznej, relacji między państwami oraz wyzwań globalnego świata. Działalność CSM jest adresowana przede wszystkim do samorządowców i przedsiębiorców, a także administracji centralnej, polityków, dyplomatów, politologów i mediów. Od 2009 r. CSM jest uznawany za jeden z najlepszych think tanków Europy Środkowo-Wschodniej w badaniu „The Leading Public Policy Research Organizations In The World” przeprowadzanym przez Uniwersytet Pensylwanii.

Centrum Stosunków Międzynarodowych ul. Mokotowska 1, 00-640 Warszawa t: +48 22 628 20 04

 www.twitter.com/CIR_CSM

 www.facebook.com/CIR.CSM

CENTRUM
STOSUNKÓW
MIĘDZYNARODOWYCH